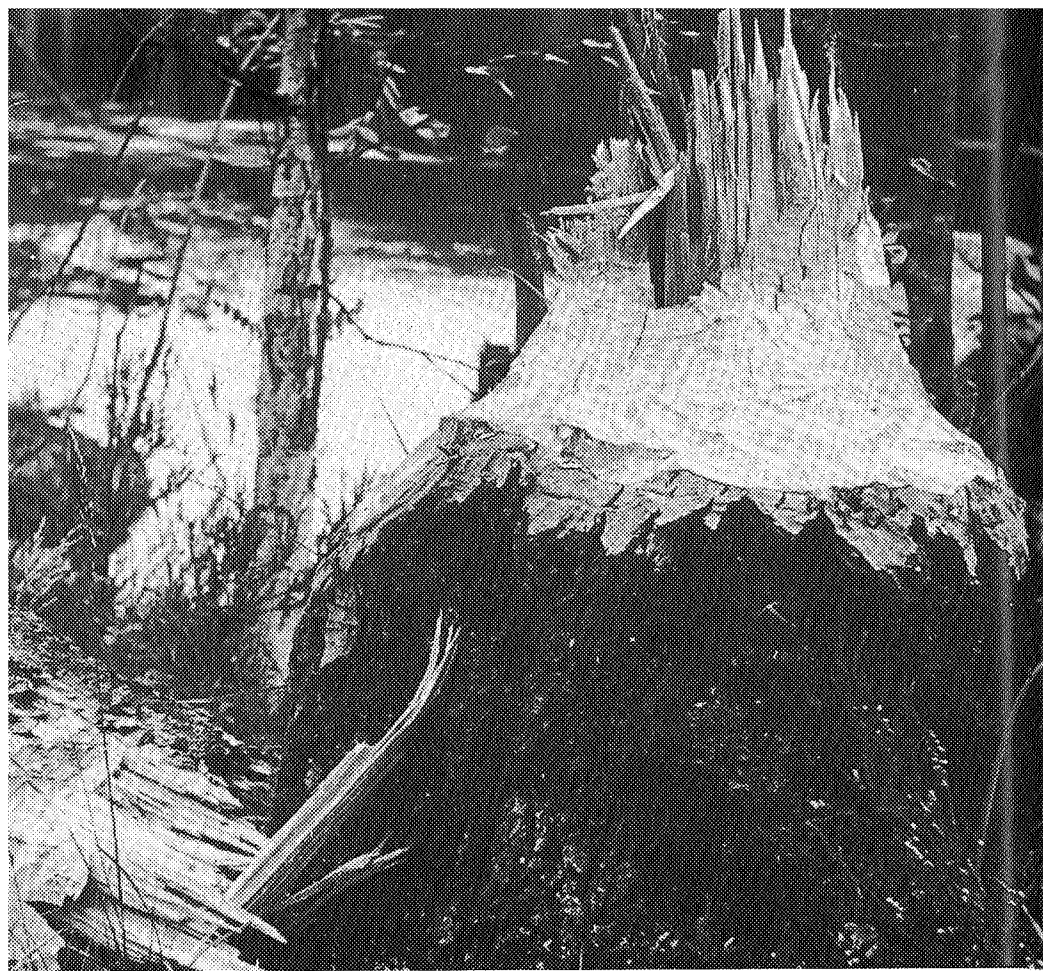

Gamle bord og gamle bordskikker

Av KIRSTEN MØRCH

Og her har beveren gjort godt arbeide.

(Lars Fagerheim)

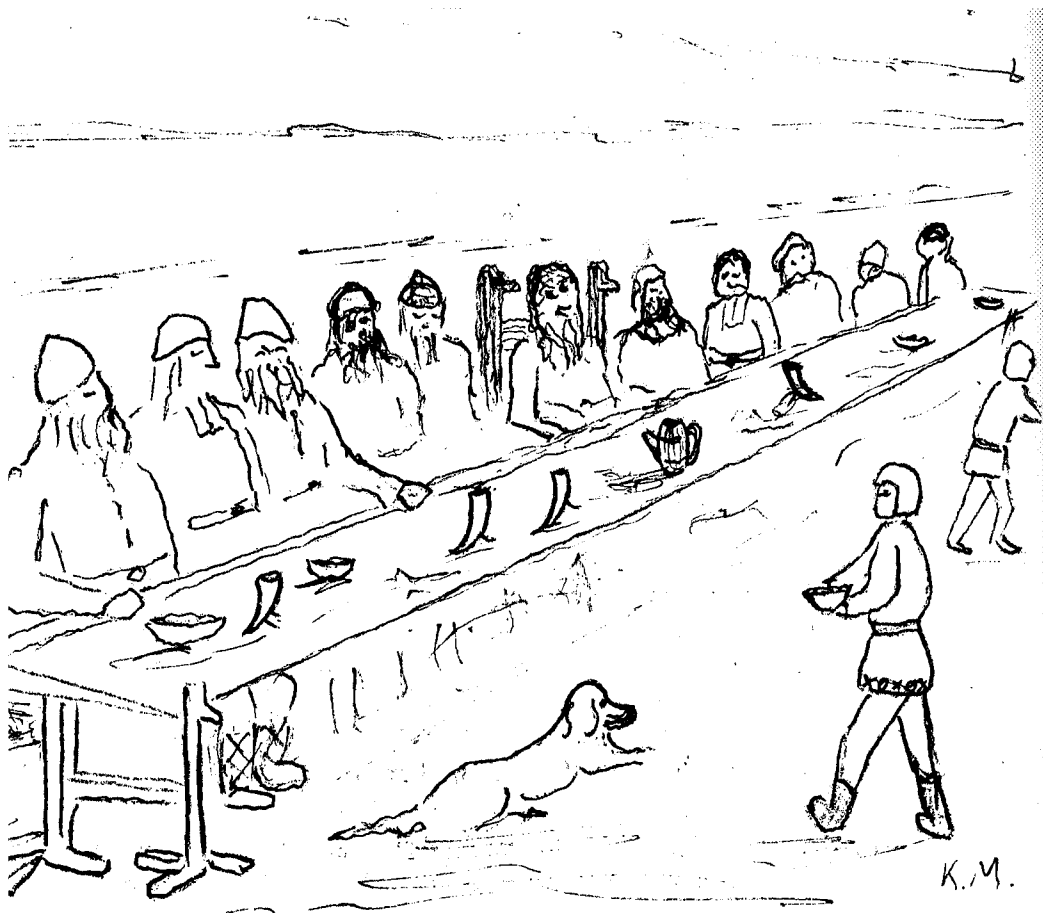
gjennomføres. Foreningens administrasjon er i dag stort sett rettet inn på den forretningsmessige drifta av foreningen, og foreningen har ikke noen håndverkere knyttet til seg. Dette er ting som må drøftes i tida framover. Samtidig er det helt klart at all den dugnadsinnsats som nå gjøres på TT's hytter, må verdsettes meget høgt. Tilsynene og dugnadsgjengene utgjør en helt nødvendig basis for drift og vedlikehold av hyttene. Samtidig er det riktig å sikre og opprettholde samarbeid med lokale håndverkere som kan utføre byggearbeid og vedlikehold på hyttene.

På den staselige Gjevilvasshytta finnes det to kjempebord. Begge står i Tingstua, det ene i peisestuen der, det andre i spisestuen. Tingstua var sorenskriver-gård fra Meldal. Anders Rambech,- Eidsvollsmann fra 1814, bygget den i sin tid. Hver gang jeg gjester Gjevilvasshytta og ser disse bordene, blir jeg så imponert over størrelsen. Hvert bord er laget av en stokk. Her er ikke noe limet eller skrudd fast. Lengden kan være ca. 4-5 m, bredden 60-70 cm. og tykkelsen 10 cm. Hvert bord har noen huggestabbe-lignende støtter å stå på. Hvor har disse bordene vært tidligere? Hvor gamle kan de være? Om noen har opplysninger å gi, er det fint.

Jeg har ikke greid å finne ut stort om det, men noe vet man: Bordet i peisestuen ble kjøpt på Detlie gård i Oppdal. Bordet lå under stabburet der, og det ble bare tatt frem og brukt en gang i året, i slaktetiden.

Det var Trondhjems Turistforenings Arne Falkanger og Gunnar Birkeland som fikk se det og som «orda frampå» om å få kjøpe det. Prisen? Gårdbrukeren nevnte 100 kr., og det syntes kjøperne var fint, men da de ikke straks svarte ja, sa eieren at fikk han ikke 100 kr. for bordet, så ville han heller hugge det opp til ved! – Det ble kjøp, heldig for oss alle. Det var godt at bordet ble i Oppdal og ikke ble tatt ut av bygda, som så mye av gammel treskurd blir.

Om det andre bordet som nå står i den store, blåmalte spisestuen i Tingstua, har jeg fått vite at det sannsynligvis kommer fra Aalbu i Oppdal. Det var Trondhjems Turistforenings formann, Fridtjof Brun, som kjøpte bordet privat. Familien kom ikke til å

benytte det, og bordet var i mange år spisebord i den første Gjevilvasshytta, det vil si Sliperstua med tilbygget spisestue og kjøkken.

Jeg er kommet over noe interessant i en gammel årbok for Foreningen til Norske Fortidsminners Bevaring fra 1941. Det er Roar Hauglid som har skrevet. Han forteller om en annen eldgammel bord-type som ble kalt Ringa-bord. Dette navnet kommer av at bordskivene var forsynt med to jernringer og at de ble hengt bort etter ringene på veggen når det ikke var i bruk. Disse bordene som han beskriver, var tynnere og lettere enn de på Gjevilvannet. Vitenskapsmannen Gerhard Schøning skriver også om et slikt Ringa-bord som han fant på Uv i Rennebu i 1773. Uv-bordet finnes nå på museum i Trondheim.

Skikken går helt tilbake til sagatidens bordskikk i Norge. Det var festbord i kongehall, i gildestuer og ellers på storgårder utover landet. Trondheim hadde ifølge sagaen sitt store gilde, Mikla-gilde nede på Ørene. Utover landet ellers var det i sin tid et nett av bondegilder. Når et bord skulle brukes, ble bordplaten tatt ned og satt på spesielle bordstoler eller bukker.

Til daglig var det et annet mindre bord som var i bruk på gården. «Skiva» ble det kalt. Den bordskiven var gjerne hengslet og var til å slå opp på veggen etter bruk. Nettopp et slikt bord har også Gjevilvasshytta, nemlig bordet på sydveggen inne i den gamle Sliperstua.

Disse store, lange Ringa-bord ble satt frem når det trengtes, det kunne være for bryllup, gravøl, tingmøte og annet. Skikken er så gammel at den hørte hjemme i årestuene, denne bruken av bordplate overtok etter den ennå eldre skikk med spisefjeler eller skjærebrett som ble funnet i Gokstadskipet. I årestuen sto bordet i andveggen – veggen rett i mot døren, i gavlveggen. I andveggen var en fast benk, en moldbenk, som gjorde det tett og godt mellom vegg og gulv. På puter, tepper og liknende satt gjestene. Det var ingen benk på utsiden av bordet, serveringen foregikk fra utsiden.

Det var noe som het skutilsveiner i sagatiden, det var unge gutter, ofte av høg byrd, de hadde til oppgave å bringe mat og drikke til bordet. Ordet skutil er det samme som vi har i skyttel. Som skyttelen går frem og tilbake i veven, slik springer skutil-sveinene fra og til for å varte opp. Ved å være skutil-svein kunne den unge få lære litt om skikk og bruk, f.eks. ved kongens bord.

Bordplatene hadde sin spesielle utforming. Det var gjerne en høyere kant på langsiden inn mot gjestene, for å skåne dem. Om noen veltet mjød eller sølte forøvrig, så ville det gå ut over den andre bordkanten og ned på gulvet.

Noen bord hadde et annet system: kanter på alle 4 sider, men med fall utover og en avfallsrenne her, med et hakk midt i for avløp.

Helt naturlig og riktig praktisk hadde gårdens hunder og eventuelle katter tatt plass foran bordet, og de spiste opp det som måtte falle utfor bordet.

Skikk og bruk endrer seg gjennom tidene.